

ZORA

**GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA
DIJAŠTVA**

LETNIK XIX.

ZVEZEK 9.

**1912
LJUBLJANA
1913**

**ZORA izhaja vsak mesec dvaj-
setega z Leposlovno prilogo
ter stane celoletno 5 kron, za
dijake 3 krone**

Tisk Katoliške tiskarne

Vsebina:

	Stran
Katoliško narodnim abiturientom	225
Dijak — organizator. (Josip Koruza)	227
Moderni človek in krščanstvo. (J. Z. Mali)	232
Abiturientom. (K. S.)	235
Audiatur et tertia pars! (A. K. R.)	238
V odgovor! (Narte Velikonja)	241
Visokošolski vestnik	244
Srednješolski vestnik	245
Socialni vestnik	247
Kultura in verstvo	250
Listnica uredništva	252

Leposlovna priloga.

Čas. (P. Adolf pl. Doß — Mirov)	253
Trdi koraki. (S. Volgin)	254
Dve poletni. (A. B.)	255
Jaz ljubim. (A. B.)	255
Sobojevniku. (S. Volgin)	256
Nočna melodija. (S. Volgin)	256
Pesem maja. (Dolenjčev Cene)	256
Pesem volkov. (Dolenjčev Cene)	256
Književnost in umetnost. (Na ovitku)	

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akadem. društvo »Danica«, Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre, 4. — Slov. katol. akadem. društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12./II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, VIII., Schönborngasse 9, Parterre.

**Uredništvo „Zore“: Narte Velikonja, stud. iur.
Dunaj (Wien) IX. Zimmermannngasse 24/19.**

**Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici
upravnistvu »Zore«, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.**

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

Kritikom. Naša visokošolska organizacija zadnji čas sila veliko trpi — pravijo. Dozdanji kritiki so srednješolci, potem gospodje, ki niso nikdar jedli kruha po vseučiliških menzah in pa tudi tisti, ki jih je naša organizacija izločila ali pa so sami odpadli. Mislim, da je zdaj jasno, iz kakih perspektiv se motri vse naše delo in da bi vso to kritiko lahko z bolj ali manj dostojnim poklonom zavrnili. Z zadnjimi je naša organizacija že enkrat za vselej obračunala, pa naj bodo tudi »klerikalci«. Ker pa gredo taki glasovi urbi et orbi in na žurnalistovski način tudi en gros, zato je treba jasno govoriti. Ne gre zameriti srednješolcem, ki nosijo v sebi še visokoplavajoč abstrakten ideal organizacije in ne vedo, kako se vse, kar je penastega, skrči, kadar se konkretizira v detajlih. Obrnimo v dobro in upajmo, da dobe naša akademična društva v najkrajšem času možatih fantov, ki bodo rešili nesrečne krize — tedaj bodo videli, da akademična društva zahtevajo tihih delavcev, da se mnogo dela, kar se ne obeša na veliki zvon. Eno je res — v naših društvih je zadnji čas manj detajliranega dela. Ko bodo sami izkusili, bodo videli, da je treba tudi študirati in kdor skrbi za vsakdanji kruh sam, se mu mudi. Obrekoval pa je, kdor je trdil, da je med našimi akademiki verska mlačnost, to pa vsled »koritarjev«. Goriška »Soča« je hlastno pograbila nepremišljene besede in pisala naprej poglavje o »koritarjih«. Tovariši, ki govorijo o »koritarjih«, so sami manj idealni. G. dopisniku bi povedal, da je tisti koritar, ki iz samega koritarstva pretrpi štiri leta v našem društvu, jako idealen fant, ker prenese toliko nekoritarskih bremen. — Naše akademike kritikujejo tudi tisti, ki jih ne poznajo ali nočejo poznati. Mnogo gospodov, zlasti po deželi, pozna našega akademika samo kot visokošolca, t. j. »krokarja«. Naš in nasproten akademik, oba veljata enako, oba se gleda postrani. Ker pa ne poznajo razmer in ne velikih mest, zato so sodbe tako krive. Videli bi tiste krokarje pred menzami, ko porabijo mnogi opoldne dve in zvečer dve nezabeljeni prikuhi; pridite bliže in pojmuje, da je naš akademik junak katoliške morale. Proti takemu pojmovanju moramo najodločneje protestirati. V zadnji številki »Zore« je tovarš J. B. odgovarjal in branil S. D. Z., kar se tiče našega dela v ferjalnih društvih. Navajal je same idealne razloge; prav je — toda zakaj bi ne osvetlili tudi praktične strani? Stvar se plete že nekaj časa, ne povsod, pač pa na mnogih krajih in v občutno škodo. Naši akademiki, tisti, ki so hoteli največ delati, so naleteli tudi na nelepe komplimente. Praktičnih zgledov ne gre navajati, ker bi stvar dobila bližji ali daljnji osební značaj. So tudi najbolj diskretne in zasebne stvari, pomešane z vsemogočo lokalno navlako, ki odločujejo. Tam bi se naš akademik profaniral. Nazadnje bi bil mogoč v najmanjši vasi kulturni boj med dvema najbolj idealnima strankama z razliko, da se v boj proti akademikom pripelje večkrat manjše intelektualne potence. Vsa čast in občudovanje heroičnim žrtvam voditeljev naših izobraževalnih organizacij, krivda pa je, da se še nismo vživeli v to, da naše ideje dobivajo tudi laiških delavcev, inteligentov, ki ne poslušajo samo, temveč bi tudi radi govorili. Dokler nam ne bo priznано več intelekta, več moči in pravice kakor vsakemu relativnemu faranu, toliko časa bo naša

izobraževalna organizacija na mnogih krajih stagnirala — a ne bo krivda akademikov. Čemu nezaupanje v javnosti in neodkritost v zasebnostih! Ali bomo odkriti prijatelji in skupni delavci ali pa samo dobri znanci. Ideal je pač lep, a če idealnost mori preveč človeška realnost — ostane fantom.

Koblar Carniolus II.

Še en kritik. »Gorenjec« je jako simpatičen list, vendar zelo rad seže po naši organizaciji. Zadnjič enkrat je celo vprašal: »Kaj bo z našo katoliško narodno mladino?«, češ, govore, da se je razpasla med visokošolskim dijaštvom splošna brezbriznost, idealizem gine. Na to samo nekaj v ilustracijo in zagovor. Častna zadeva je, da odgovorimo »Gorenjčevemu« kritiku na njegovo oceno prireditve »Gorenjske podružnice S. D. Z.« z dne 4. aprila t. l. Omenjena podružnica je vprizorila na Belo nedeljo v Kranju Grillparzerjevo »Prababico«. Prireditev je zahtevala lep kos idealizma, pravzaprav ni bila drugače kot sam idealizem, že dolgo gojena želja, spraviti na naš oder klasično dramo poljudne vsebine. »Prababica« je res uspela vsestransko lepo, kritik pa je napravil — če se prav poznamo — kljub svojim principom o principih iz naše prireditve princip. Ni bilo lepo in atentat na ugled naše organizacije je bil, da je zapisal, da igra »bije v obraz krščanskemu principu o večni Vsepravičnosti« in končno zabelil s stavkom: »Kakor je izredno važna prireditev take igre za Kranj, je in ostane vendar na takih prireditvah madež na doslednem vzgojnem polju našega izobraževalnega zavoda«. — Ne gre za izobražence, ki poznajo dramo in so obsodili kritika, gre za provinco, ki jo ima za sabo »Gorenjec«, ta je verjela kritiku in faktično že zlorabila njegovo sodbo. Gospod kritik L. I. naj bi si zaznamoval tudi mesta, ki jih je čul z odra — in so nasprotovala tako izrazito krščanskim načelom! Tekst je bil jako skrbno prirejen — tega gospod L. I. ni hotel vpoštevati, pač pa vzel celo dramo. Ti nesrečna »osodna igra«! In vendar je samo »Prababica« nastala pod vplivom eminentno katoliškega Calderona, čegar »Pobožnost do križa« je pravitako osodna igra — tudi tu neusmiljeno končava vse pozemsko, seveda z mislijo na onstransko življenje. Da je Grillparzer v svojih dramah manj optimističen, vemo, a da bi bil v »Prababico« dal protikrščansko tendenco, ni res. Skozinskoz gleda onstransko življenje; »Prababica« sama je prikazen iz vic. Ali je nekrščanska vera v duhove, ki svare? Ali je principiuelno nekrščansko, da v danih razmerah nesreča na videz neusmiljeno divja naprej, a višja moč svari in opominja? Nad vsemi blodnjami, nad vso zdivjano strastjo nazadnje zakraljuje vzvišena spravljalivost, usmiljenje, ljubezen. Vse se vrši v čisto krščanskem miljeju, najlepši prizor je vendar molitev. — Krivico se dela drami, če se jo stavi kot tip »osodne igre« — saj so v nji delujoče osebnosti; čemu grehe, ki so bili že tolikrat povedani in zopet oprani, še obnavljati tam, kjer ni na mestu? Gospod kritik gotovo pozna najnovejšo eminentno katoliško Salzerjevo zgodovino nemškega slovstva — vseh teh grehov, ki so se očitati »Prababici« in vrgli na Gorenjsko podružnico, Salzer ne pozna in visoko ceni delo, kljub temu, da vedno in vse sodi s katoliškega vidika. — Če bi ne bili diskretni, bi lahko drugače odgovorili in vprašali, kako in odkod ta slaba volja, da je podrla prepričanje gospoda kritika, da je treba vendar navsezadnje ločiti stvar in — princip.

Koblar

Katoliško narodnim abiturientom.

V duhu in po srcu ste bili že zdaj naši, matura Vam bo odprla pot v življenje, kjer pokažete, da ste bili v resnici naši in da hočete delati v zmislu katoliških načel. Zdaj je najlepši čas — na razpotju — čas resnega, zadnjega sejanja: volite si poklic.

Pa naj bo ta že kakršenkoli, pred Vas stopa prva naša organizacija, ki združuje mlado laiško in bogoslovsko inteligenco — Slov. Dijaška Zveza. Dozdaj Vam še ni bilo dano nastopiti javno, pokazati povsod, kaj ste, in ni Vam bilo dovoljeno dati duška svojemu mlademu navdušenju. Slov. Dijaška Zveza Vam je prva, ki Vas vabi, da zastavite svoje ferialno delo pod njenim okriljem. Vabimo Vas najpristrčneje, sprejemamo Vas odkritih src. Naše izobraževalno delo potrebuje mladih, agilnih moči, nesebičnih delavcev. In taki ste Vi — mladost ni egoistična — vsak naš član naj bo delavec. Mož rabimo, ki bodo krepko prijeli za veslo, ne pa množice na obrežju, ki kritikuje, nerga in obupuje.

Mnogi izmed Vas so se namenili na daljno pot tujine, na romanje vseučiliških let. »Danica«, »Zarja«, »Dan« — ta naša trojica čaka, da Vas gotovo sprejme v svojo sredo.

Težko je svetovati kraj; kamor koga žene, tja naj se napoti, povsod bo sprejet enako pristrčno.

»Danica« na Dunaju je naše najstarejše in najštevilnejše društvo in nudi vsega, kar je treba našemu akademiku v svetovnem mestu. Gotovo je, da veliko mesto vleče — razširite si obzorje, večje so ugodnosti za strokovni in stranski študij; neprimerno večje pa so tudi nevarnosti zablod. — »Danica« Vam bo sredi hladnega vrvenja tujega sveta gorko srce, domovina v malem — zato pridite in pozdravljeni!

»Zarja« v Gradcu je drugo naše akademično društvo, ki Vas bo z veseljem sprejelo. Gradec je bliže domu, ima pa tudi vse, česar potrebuje naš dijak. Predvsem pa Vam »Zarja« nudi priliko vršiti organizatorično in narodno-obrambno delo prak-

tično tudi med šolskim letom. Tam boste blizu svojih ljudi, ne samo z akademiki — v Gradcu živite kakor doma.

»Dan« v Pragi, naše najmlajše društvo, pa Vas najželjneje pričakuje — ker je tudi najmaloštevilnejše. Naš ponos je, da imamo sredi glasovitega središča slovanskega svobodomiseltva svoje akademično društvo — pa klofuto bi si dali sami, ako bi »Dan«, ki daje polno luč naši organizaciji, moral zamreti.

A ni samo ta vzrok in tudi ne največji, ki zahteva, da se enkrat otresemo Dunaja in Gradca. Praga ni samo veliko mesto kot Dunaj in Gradec, ampak je tudi mesto s popolno slovansko kulturo, katere ravno mi Slovenci najbolj potrebujemo. Pustimo češko svobodomiselnost ob stran in našli bomo v češkem javnem življenju marsikatero inicijativo, katero lahko uveljavimo v domovini in s tem izpopolnimo svoje katoliško gibanje. Predvsem pride v poštev gospodarska organizacija in narodno-obrambno delo, ki, lahko rečemo, da je v svojem zistemu veliko popolnejše kot nemško. In kako neobdelano polje imamo mi v tem oziru! Kdor čuti v sebi energijo in veselje do dela, ta naj pride in naj se ne ustraši oddaljenosti iz domovine. Ne bodimo komodni in mehkužni. Tudi draginja je v Pragi manjša kot v Gradcu in na Dunaju. Zato, dragi tovariši, odstopata tudi »Danica« in »Zarja« svojo prvo pravico »Dnevu« in Vas z njim vred vabita predvsem v zlato Prago.

Pa pojdite na pot že kamorkoli, zavedajte se predvsem, da postanete naši akademiki. Naše delo mora biti v prihodnosti potencirano, a to bo mogoče le po delavnih močeh. Kdor ni prešinjen z našimi načeli, kogar ne navdaja sila katoliškega ognja, tisti se pa tudi v naših društvih ne bo počutil dobro, in izločila ga bodo ali pa bo odpadel sam.

Zato vabljeni in pozdravljeni, novi borilci, novi delavci!

Za slov. kat. akad. tehn. društvo »Danica« na Dunaju: stud. phil. **Franč Koblar**, t. č. predsednik, stud. phil. **Silvester Kranjec**, t. č. tajnik.

Za slov. kat. akad. tehn. društvo »Zarja« v Gradcu: stud. phil. **Josip Gombotz**, t. č. predsednik, stud. iur. **Josip Bitežnik**, t. č. tajnik.

Za slov. kat. akad. društvo »Dan« v Pragi: cand. iur. **Miloš Zavادل**, t. č. predsednik, stud. iur. **Franč Bratina**, t. č. tajnik.

Za »Slovensko Dijaško Zvezo« v Ljubljani: cand. iur. **Josip Basaj**, t. č. predsednik, stud. med. vet. **Ivan Žgur**, t. č. tajnik.

Josip Koruza:

Dijak – organizator.

(Dalje.)

Potreba je rodila naša izobraževalna društva. Ljudska šola ne zadošča več zahtevam časa; napredovala je družba, napredovalo znanstvo in se populariziralo, a šola je ostala ista, da, po krivdi brezvestnih učiteljev se je ponekod poslabšala. — Popolnoma naravno pade tukaj dijaku naloga, izpopolnjevati znanje ljudske šole, ker je ravno on prejemal višji pouk in more torej ljudstvo le od njega zahtevati več znanja. Ravno srednješolec se tukaj najložje udejstvuje.

Paziti pa moramo tudi na drugo:

Kmečko ljudstvo, ki ima dan na dan opraviti z materialnim delom, začne kaj lahko to precenjevati, zaničuje pa vsako duševno delo; zgodi se, da ima delavec vsakega, ki ne dela z rokami, za pohajača, za lenuha, ki se redi od kmečkih žuljev; začne ga sovražiti, in ona vez, ki bi morala družiti izobraženca in delavca, ki bi morala posredovati med duhom in materijo, oboje izpopolnjevati, je pretrgana. Tega so večji del krivi brezvestni uradniki, ki na nečloveški način mozgajo iz ljudi težko prislužen denar. A dijak mora na eni strani pokazati, da je vreden zaupanja, na drugi strani pa mora nasproti enostranskemu precenjevanju materialnega dela kazati ljudstvu lepoto misli, velikost duševnosti, trajno vrednost duševnih pridobitev in moč človeškega duha. Za zgled naj služijo dogodki iz zgodovine, posebno iz zgodovine krščanstva, lahko najnovejše iznajdbe, posebno umetnine. Na ta način bo odpravljeno nasprotje med stanovi, potem bo tudi drug drugemu rad pomagal.

Še posebno priliko pozabiti na duševno delo imajo tovarniški delavci. Vidiijo moč stroja, njegovo neizmerno moč, moč, ki proizvaja dela tako komplicirana, težka, umetna in velika, kakršnih posamezen človek, tudi vsi ljudje skupaj niso zmožni. Iz tega izvira občudovanje stroja; sebe vidi delavec poleg stroja-velikana le kot sužnja, kot bitje brez uma, brez višjega cilja, brez moči. Pozabi svojo duševno moč in stroj mu je več, neizmerno več kot človek: svojo vlogo zamenja z vlogo stroja. Skušajmo tukaj plemeniti mišljenje strojnega delavca, spominjajmo ga, da je človek, četudi po telesu majhen proti sili stroja, vendar neizmerno več kot stroj, ker ima um, lastno svobodno voljo. Zopet in zopet ga spominjajmo, da je stroj radi človeka, ne pa človek radi stroja, torej je človek gospod, a stroj le orodje!

V izobraževalni organizaciji moram opozoriti tudi na berivo. Če se kaj bere, se bere povečini samo leposlovje. Res, leposlovje mora poznati vsakdo, ki je le nekaj izobražen, a opuščati radi kakih zakotnih romanov resen študij, to je znamenje, da so se navadili naši ljudje na sladkarije, da jim je resen študij premalo dobrodošel. In kaka potreba je, da se kmet izpopolnjuje v svoji stroki, koliko denarja zapravi in koliko časa izgubi, ker se ne potrudi, da bi zasledoval in posnemal napredek v kmetijstvu. Vsakdo najraje obdeluje posestvo tako, kakor je je njegov ded, deloma iz komodnosti, deloma iz bojazljivosti pred reformo. In koliko zakladov leži vsled zanikarnosti v naši deželi zakopanih, ki bi lahko obilno doprinašali, ako bi jih ljudje poiskali. Strokovno berivo bo privedlo ljudi na marsikako dobro zrno in budilo v njih podjetnost, stremljenje po novih dohodkih in novih vrstah. — Nadalje mora biti danes vsak naš mož poučen vsaj o pojmih socializma, in če ne bomo mi za to skrbeli, bodo poskrbeli socialni demokratje in nam odnesli marsikako delavno moč. Vsak član se mora zanimati za dnevna vprašanja, naj se tičejo svetovne politike ali naše države, posebno še našega naroda in zasledovati mora s posebno marljivostjo vse korake naše celotne organizacije. Mi smo dolžni dajati ljudstvu tozadevna navodila in videli bomo, da bo naš kmet, naš delavec rad segal tudi po resnem berivu, ker je za to dovzeten kot malokdo in ima čisto in sprejemljivo glavo.

Važne v društvenem življenju so tudi igre. Tukaj imamo hudo sušo. Dobre ljudske igre seštejem lahko na prste; te so pa že zelo izrabljene. Druge vplivajo raje slabše, kakor blažilno na srce. Vidimo to na dejstvu, da je le malo ljudi, ki si upajo poslušati igro, ki ni smešnica. Ponekod so postali odri veliko bolj mitnice za pobiranje denarja, kakor pa ljudska izobraževališča. Kje so ostale one lepe misli, združene z ustanovitvijo ljudskih odrov? Dijake, ki imajo za to potrebne zmožnosti, čaka tukaj hvaležno polje, da bodo pripravili, najsibo iz svojega duševnega premoženja ali iz drugih jezikov, primerne igre, poučne pa vesele in da bodo tudi drugače skrbeli za povzdigo ljudskega odra.

Najboljše moči našega naroda so zbrane v Orlu. Mladeniči, polni moči, polni veselja se zbirajo pod orlova krila, si urijo telo, utrjajo vero v Boga, oživljajo ljubezen do vsega, kar je sveto, dobro in lepo. Vsakdo je drugemu brat, srce je vsakomur odprto, vedno polno, tako da obsega v svoji ljubezni vse, še vedno prazno, ker hoče ljubiti še več. In dijak, ti se hočeš izživeti v svoji mladosti, se hočeš veseliti, hočeš biti idealen: tukaj,

v organizaciji naših fantov najdeš ideale, veselje, mladost, tukaj porabi moči, ki silijo, ki morajo na dan, tukaj se izživi, izživi se dodobra, da ti ne bo žal mladih dni. — Ti hočeš, da bo naš narod zdrav. Delo dela človeka zdravega, gibanje v naravi ga dela veselega (in veselje je pogoj zdravja), in telovadba v najširšem zmislu prepreča bolezni. Krepkemu telesu pomenijo škodljivi bacili toliko, kolikor bob v steno in zdravo telo si jih upa izločiti; telovadcu gleda zdravje iz oči in se kaže v vsaki njegovi kretnji. — Gibčen je in tudi kmečki fant-telovadec je okreten. — Odkod pa pride, da je tudi med dijaki toliko fantov neokretnih, čeravno prebirajo knjige o lepem vedenju in znajo ves »bon ton« na pamet? Edini odgovor: Nikdar se niso učili imeti svoje telo v oblasti in mu ukazovati, telesa niso urili, nikdar niso telovadili. Dijak-telovadec pa uči delavske fante gibčnosti, in z uporabo energije, ki je pri telovadbi neobhodno potrebna, jih privede do tega, da znajo neustrašeno javno nastopiti, da se ne ustrašijo množice, in se ne zbojijo javnega mnenja. Z jekleno disciplino jih uči pokorščine, ubogljivosti, za katero danes tako tožijo vsakovrstni predstojniki, katere propad je vzrok, da je toliko družin nesrečnih, da gredo leto za letom posestva na kant, ljudje pa v tujino. Tisto sanjarstvo, ki je sad opolzkega beriva, ki povzroča prazno srce in pusto glavo, tista mehkužnost, ki kaže posledice v brezdelju, nasladnosti in zapravljanju, potem zaspanost in obup, dve enakovredni sestri dobe v telovadbi dobrega zdravnika, ki jih brez usmiljenja odreže od fanta-telovadca in jih nadomesti z enako lepimi čednostmi, ki so najboljše priporočilo mladeniča-delavca: vztrajnost, korajža, veselje do dela in pa premagovanje samega sebe. In Orel, ki dela za to organizacijo z vsem srcem, s celo dušo, bo vzljubil to organizacijo, bo nanjo priklenjen in že ljubezen do te bo marsikoga odvrnila od tujine in prepričan sem, da ni boljšega moralnega sredstva, da se ljudstvo priklene na domačo grudo in se je obvaruje pred izseljevanjem, kakor je orlovska organizacija s svojim lepim življenjem.

A opomniti moram, da nikar ne delati pri Orlu samo radi telovadbe; nevarnost je, da se ta lepa organizacija s prečenjavanjem telovadbe izprevrne v parado, šport. Dijak-organizator naj ne zabi, da nam je telovadba le sredstvo, namen za krepitev volje, samozavesti, krepitev vere in čednosti. Tudi druga nevarnost je: Mnogo fantov vstopi v Orla radi lepe uniforme. Jaz pa svetujem vsakomur, naj dobro premisli, preden obleče orlovski kroj. Orlova rdeča srajca ni prijetna, ni mehka in lahka kakor od svile, orlova srajca je okorna, raskava, peče

in žge. Peče in žge pa zato, ker je znak gorečnosti, ker je znak ljubezni, vere in čistega srca. In samo tisti, ki ima te lastnosti, nosi brez strahu njih simbol; kdor je pa mrzel, brez tega ognja, tega bo rdeča srajca ožgala, kakor ožge goreče železo mrtev vosek. Le enako gorkemu ogenj ne škodi in le goreče srce, le nepokvarjeno dušo bo rdeča srajca pokrivala brez nevarnosti, drugače mu bo le v zasmeh in pogubo. — Te misli (poslednja se mi zdi, je stala nekoč v »Mladosti«) mora dijak, ki hoče delati v lepi orlovski organizaciji, povsod zabičevati in najbolj se sam po njih ravnati. Tedaj bo pa tudi vzgojil značaje, može.

Veliko dela čaka dijaka v gospodarskem oziru; vse tiste lastnosti, ki morajo krasiti vsakega gospodarja, ki so vir bogastva, mora dijak poživiti, jih deloma nanovo vpeljati. — Dober gospodar je varčen. Le varčnost bo mogla dvigniti slabo gospodarsko stanje našega kmeta. Naj navedem par odlomkov iz »Slovenčevega« članka: »Svetovna trgovina in svetovna politika ter varčevanje«: »V zadnjih letih se kaže veliko obubožanje ljudstva. Žalostno dejstvo je, da propada 50 milijonov avstro-ogrskega prebivalstva radi slabe državne politike in da se da ta propad le težko zastaviti. Na Avstro-Ogrskem je opaziti veliko in neskončno podraženje skrajno potrebnih predmetov in istočasno ž njim poslabšanje hrane prebivalstva in s tem njegovega zdravja. Na eni strani pada obrt, na drugi se opaža manija staviti in prezidavati brez potrebe, blazna igra na borzi, luksus v ženski paradi, iskanje zabave mesto dela.« — Tudi naši ljudje kaj radi zapravljajo. Mož tako rad nese desetico, ki jo je ravnokar dobil za kilogram sadja, v gostilno, in ne samo desetico, tudi krone, in če je priložnost za igro, izgubi tudi petake. Če je treba plačati potrebščine, če bi si moral nabaviti novega orodja, tedaj tarna kmet, da nima denarja, če je pa treba v eni noči zapraviti dvajset kron, — kar je za našega kmeta velika vsota — tedaj mora biti denar pri rokah. Hvala Bogu, da je takih slučajev le malo, a so! — Igra je združena s pijančevanjem, lastnost, ki je ravnotako slaba kot grda; kaj pa vse naredi pijančevanje s posameznikom, kako vpliva na družbo, na družino, veste takoj, ako se spomnite na toliko solz nesrečnih mater, na toliko gorja v družinah, ako poznate pohujšanje, ki ga povzroči vsak pijan človek. — Vir zapravljanja so pri nas tudi večne **pravde**. Za star zid, za groblje se začne pravda in konča vedno tako, da ostane po pravdi ena stranka v srajci, druga popolnoma naga, posestvo obeh pa požrejo sodnijski kolki, notarji in advokati. Dostikrat se ravno v teh rečeh tudi potom sodnije resnica ne dokaže. Poznam slučaj, ko je rekel posestnik: Vem, da zid ni moj, a moja

mora obveljati! In — on je dobil pravdo. Lastnik je moral plačati več tisoč, posestvo je šlo rakovo pot, začel je od žalosti bolehati in ni preteklo leto, ko je na tej bolezni umrl. To naredijo pravde, to dela veljavost in prevzetnost med našim narodom; če se pridruži še nevoščljivost, pride sovraštvo do vrhunca. Pravice je danes malo, torej če izgine še ljubezen in stopi mesto nje nevoščljivost, sovraštvo, tedaj je konec javnega reda in ne čudimo se nazadovanju gospodarstva. — Preštudiraj, tovariš, te razmere, in, hočeš biti organizator, tukaj na delo! — A pokaži obenem solnčne strani varčevanja. (»Slovenec« l. c.) »Angleži priznavajo sami, da vzrok njihovega bogastva niso mogoče kaki čudeži in čari, temveč edino prihranki. Podobno je v Rusiji in Franciji . . . In kako si je izvojevala mala Belgija v svetovni trgovini tako častno mesto? Odgovor je lahek: Belgija je zemlja varčevanja. Štedi se tam s časom in denarjem, in to je edini pravi pot do blagostanja.« — »Varčevanje je porok uspeha in blagobitja poedinca, in država more prospovati le, če živi vsaka njena enota, to je vsak posamezni občan, v uravnanih razmerah, četudi ni premožen. Inteligenci se odpira tu hvaležno polje prosvetnega dela. Poučevanje, beseda in zgled je prinesel vedno lepe sadove. Če pa živi inteligent razsipno, budi s tem samo pohujšanje in zavist v vrstah, ki bi jih moral sam poučevati . . .« Tudi dijak, ki na počitnicah ob dnevih, ko imajo ljudje največ dela, pohajkuje, ki se med borno oblečenimi moderno oblači, ki si ukaže v domači hiši vedno kaj boljšega prinesiti na mizo, kakor dobijo njegovi starši in bratje, dela s tem pohujšanje, in to je za dijaka organizatorja nečastno, ker zopet budi zavist, ki je vzrok potrate. — Dijak varčuj in uči varčevati!

»Slovenski kmet je priden kakor čebelica,« se je glasilo na III. slov. kat. shodu v Ljubljani, in res je bilo temu tako, a ravno zadnje čase je postalo to vsled liberalne misli pri nekaterih malo drugače. — Kako pa bo delal fant, ki je že več noči krokal, pijančeval, zapravljal svoje zdravje, izgubil mir vesti in oskrunjal svojo nedolžnost? Kako ga bodo nosile noge v ponedeljek, če je prebil noč do dneva na plesišču? Pri dekletih pride še v poštev ona mestna nasladnost, brezdelje in pohajkovanje, ki si ga domišljajo kot največjo srečo; moda sili k mehužnosti, k dopadanju samemu sebi, in to je najhujši sovražnik mlade duše. Z vsemi temi razvadami, ki so prišle kot dar svobodomiselstva iz mest v vsako zakotno vasico, se manjša veselje do dela, mnogo delavnih moči se izgubi in mnogo mladeničev, — »kot da se niso rodili iz matere, kot da gorám se iz lokov izvili so«, — je postalo ničvrednih in dekleta,

ki so bila po srcu in moči duha prej fant nego dekle, so marsikje le še mrtev model ali živa reklama za najnovejšo sezono moderne obleke.

To mora biti drugače in če teh razvad, ki se množijo vsak dan in ki tako okužajo trdni slovenski značaj, ne odpravimo, nam je zastonj misliti na vzorno organizacijo, kvečjem na organizacijo pijancev, mehkužnih in nezadovoljnih ljudi.

J. Ž. Mali.

Moderni človek in krščanstvo.

Oculi sublimes hominis humilisti
sunt, et incurvabitur altitudo viro-
rum. Izaija 2, 11.

Eden najresnejših filozofov moderne dobe, Rudolf Eucken, je izdal pred kratkim knjigo: »Können wir noch Christen sein?«¹, kjer rešuje razmerje modernega človeka do vere, do krščanstva. Kljub temu, da Eucken ni katolik, prizna vendar, da je rešitev propada moderne dobe le v krščanstvu. Naj označim njegove glavne misli.

Moderna, zgolj tostranska kultura, je nezmožna povzdigniti človeka in mu dati življensko harmonijo in zadovoljnost. V velikem duševnem boju svetovnih naziranj za vsebino in zmisel življenja sta se uveljavili zlasti dve struji: prva označuje neko splošno stremljenje našega časa za širjim, prestejšim, jasnejšim življenjem, življenjem večje samostojnosti in duševne prvotnosti. In kakor prinaša sila te življenske struje na vsa polja nove luči in nove ideje, tako stavi tudi krščanstvu nove zahteve. »Morda bi krščanstvo prav lahko izpolnilo te zahteve,« tako naredi Eucken poklon tej struji. Toda drugačno sodbo ima on o drugi moderni struji, katero imenuje v primeri s prvo »eine besondere Zuspitzung«; ideal druge struje je, ustvariti čisto tostransko kulturo, ki omeji vse svoje delovanje in upanje samo na svet, ki nas neposredno obdaja, in zameta vse, kar bi se nahajalo izven njega. In to strujo šele imenuje Eucken pravzaprav zastopnico modernega duševnega gibanja; dočim tečeta obe struji vzporedno, vendar pritegne druga za voljo svoje radikalnosti in izrazitosti prvo večjidel popolnoma nase, tako da pride v poštev le druga, zadnja struja, kot izraz modernega življenja.

Razmerju te struje do sveta, človeka in njenemu stališču do notranjega, duševnega življenja, pripisuje Eucken vso praz-

¹ Verlag von Veit u. Comp., Leipzig 1911.

noto in brezupnost današnjega modernega življenja. Omejitev vsega življenja na svet in samo na ta svet je povzročila silno izpremenco: vse človeško delovanje se je takorekoč vtopilo v svetu, v materiji, zavest je postala spričo tega le: »ein bloßes Erzeugnis der Weltumgebung, ein bloßes Stück des Weltgetriebes«. Človeški duh je vsled preobilnosti bujno razvitega življenja obnemogel, nehal je biti samostojno in gospodovalno središče vsega bitja in tako je postal hlapec vseh stvari. Ker je duša modernim le produkt okolice in samo vsota posameznih dejstev, ji manjka vsake enotnosti in samostojnosti in pojmi kakor osebnost, značaj, mišljenje in prepričanje so jim le gola iluzija. Tudi druge posledice izvaja Eucken iz teh naziranj: vsa velika umetnost mora biti tudi le blaznost, velikanska zmota. Neumevna je po teh načelih zavest odgovornosti in boj proti zlu, h kateremu priganja človeka vest. »In vendar sta prav to činitelja, ki zlasti dajeta gonilno silo vsemu socialnemu gibanju,« pravi Eucken.

Tudi s stališča cenitve človeka vodi moderna kulturna struja do žalostnih zaključkov. O njenem delu pravi Eucken, da je vrglo človeka »in einen rastlosen Strom hinein, der ihn ganz und gar an den jeweiligen Augenblick bindet und ihm keine Möglichkeit einer Selbstbesinnung und Selbstvertiefung gewährt«. Človek je postal gol mehanizem; in vendar ne zadoštuje, da se združujejo človeške sile le v mehaničnem delu, ampak človek potrebuje globokejše zveze, zveze duše z dušo, medsebojne ljubezni in vzajemnosti. Glede tega zopet pripomni Eucken: »Hier aber läßt uns die bloße Arbeitskultur ganz und gar im Stich.« Tudi drugi problem, kako namreč zadostiti človeškemu hrepenenju po samoohranitvi, ostane po načelih moderne kulture nerešen. Kljub temu želi in zahteva tudi današnje človeštvo, da bi imelo vse, kar naredi in doživi, tudi v prihodnosti, za zmerom kak pomen. Narava in svet, na katerega se je človek popolnoma navezal, dela z njim brezčutno; okolica ga izrablja, mogoče mu prizna hipno tudi neko vrednost, čeprav le pičlo in — hinavsko, in konec konca je trpka resignacija in duševna smrt. »In vendar je nekaj v nas,« pravi Eucken, »kar se z vso silo upira proti temu!«

Kje je rešitev iz težke krize? Kajti »gibt es keine Emanzipation des Lebens von menschlicher Zufälligkeit und Unsicherheit, so müßte unser Streben endgültig zusammenbrechen.«

In v iskanju te rešitve je Eucken tip modernega človeka. Tu se šele pokaže tragična usoda modernega filozofa, ko tava za resnico kot slepec za solncem, za resnico, ki bi dala njego-

vemu svetovnemu naziranju resničnost, gotovost, stalnost in jasnost življenskih načel.

In tu se zateče Eucken k veri, h krščanstvu. Krščanstvu daje prednost pred vsemi drugimi verstvi, ker so v njegovih resnicah in dogmah rešeni vsi problemi, ki so se tekom razvoja postavili pred človeštvo. V vsaki dogmi vidi globok pomen za moderno kulturno življenje, posebno v dogmi učlovečenja božjega, iz katerega logično izvirajo glavne resnice krščanstva. Kaj pomenja dogma o odrešenju človeškega rodu, razume Eucken, ki je do dna pogledal blato in nemoč moderne kulture in mora priznati, da le krščanska morala more voditi in dvigniti človeški rod: »Kann es nun wohl eine größere Verkehrtheit geben, als in einer so problemvollen Zeit die Moral nach Kräften herabsetzen und mit ihr die Weltmacht, worin sie wurzelt, das Christentum?« Ker je pa krščanstvo brez enotne organizacije nemogoče in bi razpadlo v razne sekte, prizna Eucken potrebo družbe, cerkve. In tu prideta za nas, zapadne Evropejce, v poštev predvsem rimsko-katoliška in protestantska cerkev.

Katolicizem ima, pravi Eucken, radi neizpremenljivosti svojih verskih resnic izredne prednosti: mir, gotovost, ki je v sedanji breznačelnosti in omahovanju iz dvoma v dvom velikega pomena. A kot moderen človek, ki je še omamljen od »zlate svobode«, se ne more sprijazniti z dogmatično-etičnimi načeli, češ, da vzamejo človeku samostojnost, in s tem zameta katolicizem.

Torej katolicizem ne zadovoljuje Euckena. Morda protestantizem? Tudi ne. Dobro na njem, meni Eucken, je to, da je zavrgel tradicijo in dal večjo prostost. Toda kaj je posledica tega? Notranji razkol, neenotnost in končno racionalizem, ki tira protestantsko cerkev v — brezverstvo in razpad.

Kje je torej resnica in pravo krščanstvo? Ob tem vprašanju Eucken omaga, hotel bi novo versko organizacijo, a odkod? Kdo naj jo ustanovi? Kakor hitro je zavrgel historično-dogmatično krščanstvo katolicizma in poudarjal le njegovo takozvano kontemplativno mistično stran, brez gotovih, stalnih resnic, je izgubil oporo pravega krščanstva, izginil mu je Kristus — Bog in s tem — osnovni nauki krščanskega naziranja. Začel je zopet z dvomom in zopet išče gotovosti, resnice.

* * *

Ali jo bo našel? On priznava krščanstvo, a nima (v tem) nikake utehe, ker je njegovo naziranje o krščanstvu tako, da izgubi slednje svoje bistvo in osnovne temelje Kristusovih

naukov. Ali ne bo moral torej priznati, kakor je priznal l. 1908.: »Wir wollten Sicherheit und gerieten in die größte Unsicherheit, wir wollten ein Leben einheitlicher Art und sahen das Dasein in widerstreitende Bewegungen zerfallen, wir wollten ein ruhiges Glück und fanden bitteren Streit, endlose Mühe und Sorge.«¹

Tragična usoda njegovega iskanja po krščanski resnici in tolažbi tiči v tem: on prizna, da je krščanstvo ona sila, ki bi lahko, da, ki bi edino mogla dvigniti sodobno človeštvo, a zavrže prav to, kar je neskončno poroštvo krščanstva: Kristusovo božanstvo; odklanja seveda tudi zakramente, kjer ravno zajema kristjan mir, gotovost in tolažbo. Tako je glavno zlo v moderni dobi skrajna omahljivost, laži-ponos, predvsem pa — pomanjkanje dobre volje: ukloniti se Bogu in darovati daritev ponižnosti in hoteti katolicizem. Zakaj geneza vsega konvertizma je: Timor Domini! A moderna doba ne pozna strahu božjega, ne pozna ponižnosti. Zato ne najde poti do pravega Boga, ki je: »Pot, resnica in življenje.«

K. S.

Abiturientom.

Gnôthi savtón!

Kakor lani, se bodo vršile tudi letos tekom počitnic duhovne vaje za abituriente. Opozarjam tu že naprejanje, da jih ne bo nikdo prezrl — kakor so jih mnogi proti svoji volji lani, ker so bile naznanjene samo v »Slovenцу« tik preden so se vršile. Marsikdo, ki bi se jih udeležil z veseljem, sploh vedel ni, da so se duhovne vaje sploh vršile. Sicer bodo letos tudi prireditelji, kakor so obljubili lani, vso stvar prej naznanili, tako da bo lahko vsak izvedel za vse potrebno. Vršile se bodo ob takem času, da se jih bo gotovo vsak lahko udeležil — brez žrtve!

Opozarjamo Vas pri tem, da so duhovne vaje stvar eminentne važnosti. Velikega pomena so za kogarkoli; za človeka pa, ki stopa v življenje — za abiturienta, so naravnost neprecenljive. Naj ne odvrnejo koga od duhovnih vaj kaki malenkostni predsodki! Te duhovne vaje niso morda take, kakor ste jih opravljali na gimnaziji, kjer je vsled razmer sploh nemogoče, da bi se duhovne vaje vršile, kakor se morajo.

Ne nameravam tu razkladati in dokazovati pomena in potrebe duhovnih vaj. Le to pravim: Komur je mar sebe, naj jih ne zamudi! Proč s predsodki, proč s pomi-

¹ Der Sinn und Wert des Lebens. Leipzig, str. 67.

sleki in praznimi izgovori — tako Vam govori človek, ki je imel včasih sam polno predsodkov v tem oziru, a se je prepričal ravno pri abiturientskih duhovnih vajah, kako temeljito neutemeljeni so. To vam bo rekel vsak, ki je imel srečo udeležiti se abiturientskih eksercicij; le vprašajte! Skoro vsi smo prišli k duhovnim vajam z nekim nezaupanjem; ko smo pa odhajali, je bila sodba vsakega: Tisti, ki so jih zamudili, so zamudili nekaj nenadomestljivega.

Naj ne misli kdo, da so eksercicije morda le za duhovno življenje v ožjem zmislu, nekaj, kar se tiče izključno verske strani, nabožnega življenja. Ne — duhovne vaje okrepe človeka sploh za boj življenja, prenovijo absolutno vsega duhá, uravnajo logično mišljenje, dvignejo odločnost, samozavest človekovo, vlijejo volji nepoznane moči.

Moč duhá, jasnost življenskih načel, moč volje, umetnost vladati samega sebe, to je cilj, to je namen pravih duhovnih vaj. Močna volja — veliki ideal — sila, ki odločuje boje življenja, ki kuje usodo človeka — kdor ne bi posegel po njej, ki je ravno na tem, da nastopi življenski boj — tisti bi pokazal nezrelega človeka kljub najboljšemu izpričevalu »zrelosti«, pokazal bi, da ne ume važnosti trenutka, v katerem se nahaja.

Seveda človek s tem, če opravi duhovne vaje, ne dobi kar — eo ipso — krepke volje. Dobi pa sigurno najboljšo dispozicijo, sredstva, moč, da oprosti voljo malenkostnih, nizkih spon, da se dvigne nad vse vsakdanje, nebistveno in postransko ter gre, ne oziraje se na desno in levo, na pot za resnico — dobi podlago, iz katere mora vznikniti krepka volja.

Nekaj posebnega je še pri duhovnih vajah. Opravljene tako, kakor se zahteva, ne zgreše nikoli svojega cilja. Morda se sliši to neverjetno, a kdor poizkusi, bo to potrdil. Uspehe duhovnih vaj priznavajo tudi nekatoličani. Tako n. pr. piše protestant-racionalist Karol Holl, profesor v Tübingenu, o duhovnih vajah: »Wer im Bereiche der katholischen Kirche diese Übungen kennen lernte, der schien ihrer Macht verfallen, mochte er auch mit noch so viel Mißtrauen und Widerstreben an sie herangetreten sein.«¹ Ravno ta piše nadalje o uspehu duhovnih vaj: »Sie (ki so opravili duhovne vaje) finden schließlich eine Glut der Empfindung und eine Kraft der Selbstbeherrschung in sich vor, daß sie sich auf eine höhere Stufe hinaufgehoben fühlen.« Tako sodi torej protestant-racionalist!

¹ Iz Arenz: Historisch-apologetisches Lesebuch, str. 149.

Da dosežejo duhovne vaje svoj popolni uspeh, za to ni treba nič drugega, kakor priti k njim z dobro voljo, opraviti jih natančno, kakor se morajo, izpolniti vse, kar naroči ob začetku eksercicij voditelj-eksercitator.

Vzrok izrednega uspeha so na eni strani gotovo verski, nadnaravni momenti, na drugi pa jasni, logični načrt duhovnih vaj. Sv. Ignacij, pisatelj knjižice »Exercitia spiritualia«, po kateri se vrše vsake duhovne vaje, je postavil na prvo mesto — »principium sive fundamentum« — osnovno temeljno načelo o zmislju in cilju vsega človeškega življenja. K temu cilju potem z neizprosno logiko naravnava vse življenje, po njem presoja vse, k njemu vodi vse, in vsa — »Exercitia spiritualia« — nimajo drugega namena, kakor to logiko z ognjem čuvstev in božje milosti užgati v voljo, da bi volja v vseh razmerah in krizah življenja, v vseh izkušnjavah in borbah neomajno stremila za ciljem.¹ Logika duhovnih vaj je nekaj posebnega, nepričakovanega. Zato, kdor hoče logike, tisti naj gre brez pomisleka k duhovnim vajam; zadovoljen bo z njimi.

Je pa še nekaj pri metodi duhovnih vaj, kar mora pri mislečem človeku odstraniti absolutno vsak pomislek glede duhovnih vaj ter zavednega modernega katoličana naravnost s ponosom napolniti, da imamo tako izborno vzgojno sredstvo. Metoda eksercicij se namreč čudovito sklada z naziranjem najboljših — **nekatoliških** — modernih pedagogov in psihologov, ki pišejo o vzgoji volje in ki so po dolgem iskanju po mnogih zablodah prišli do podobnih rezultatov, kakor se jih katoliška cerkev že dolgo časa poslužuje pri vzgajanju svojih sinov. Le da metoda katoliške cerkve marsikje, posebno v osnovnih točkah, daleko presegata metodo modernih. To vse dobite izborno razvito in dokazano v citiranem članku dr. A. Ušeničnikovem. Razprava je polna izredno zanimivih, aktualnih, zelo praktičnih stvari, vsled česar nujno nasvetujem vsakomur, naj jo natančno prebere!

* * *

Največjega pomena, nekaj neobhodno potrebnega so abiturientske duhovne vaje za tiste, ki odhajajo v svet. Toda tudi za tiste, ki so se odločili za semenišče, so vse večje važno-

¹ Dr. Aleš Ušeničnik: Moderni o vzgoji volje, »Čas« 1912, str. 271.

sti, kakor bi kdo mislil. Kdor ni izmed teh, ki mislijo v bogoslovje, še nikoli delal pravih duhovnih vaj, naj nikar niti najmanj ne pomišlja udeležiti se jih ob tej priliki. Imel bo tu priložnost premisliti težki poklic, ki si ga izbira, in to bo obvarovalo marsikoga nepremišljenega koraka. Nabolj ugodno pa pridejo duhovne vaje tistim, ki se glede poklica in bodočega študija še niso odločili. Nič bolj zaželenega ne more človek dobiti v tisti mučni negotovosti, kakor lepi mir duhovnih vaj, kjer proč od ljudi, ki ga vedno motijo s svojim spraševanjem, kaj in kako, lahko vse natančno premisli in se potem z božjo pomočjo, brez ozira na desno in levo, sam za sebe in sam v sebi odloči.

Nekaj nepoznano lepega je, ko človek-abiturient odhaja po duhovnih vajah v svet v življenje. Vse nekaj drugega je sam — in svet okoli njega. Največ je vredna tista mirna samozavestna složnost s samim seboj, ko gleda prost dvomov, prost omahovanja — pred seboj svoj najvišji cilj, kateri ostane neomajan, najsi bo drugo kakorkoli. V tistih trenutkih po duhovnih vajah človek šele prav začuti, kaj se pravi biti človek.

Prijatelji, kdor hoče v življenje z jasnim čelom, s samozavestnim, sigurnim korakom, kdor noče brez cilja begati za srečo, kdor noče, da bi ga življenje moralo zaznamovati kot slabiča, kdor hoče nastopati kakor mož — **mož močne volje**: tisti naj ne pozabi, da je za vse to neobhodno potreba, ustaviti se enkrat pred samim seboj ter pogledati: kdo sem pravzaprav! Le iz spoznanja samega sebe more iznikniti krepka volja. — Najboljša in pa tudi edina prilika, poglobiti se resno v samega sebe, se pa nudi abiturientu le pri duhovnih vajah. Kdor spoznava važnost trenutka, ne bo pomišljal. — Pred očmi naj vam bo misel:

»Po bliskovo gre vseh živih dan,
kdor ga je zamudil — ves klic zaman!«

A. K. R.

Audiatur et tertia pars!

»Polémika — je znak življenja.«

V zadnji številki »Zore« je tov. urednik postavil kot odgovor na članek »Narod en miniature« nekaj trditev, ki pa so le trditve in ničesar ne dokažejo. Tov. Velikonja pravi, da kultura ni odvisna od količine, ampak od kakovosti literarne pro-

dukcije. Poglejmo pa le literature vseh posameznih narodov, in jih primerjajmo s številom duš dotičnega naroda, pa se bo pokazalo, koliko je resnice na zgorajšnji trditvi; kajti izključeno je, da bi naš maloštevilni narod mogel producirati toliko ženijev kakor drugi veliki narodi. Ker tudi ako imamo talente, se ne morejo razviti radi socialnih razmer, ki zadušijo v kali vsako višjo potenco. Kako naj se torej naša kultura povzpne do take višine, da bi se mogla samostojno razvijati in tekmovali ali celo vplivati na druge kulturne narode?

Jezik je glavni kulturni faktor, on je znak in izraz naše narodne individualnosti. Ravno v tem pa, da jezik ni razširjen, obstoja velika, nepremostljiva ovira za dosego samostojne, znatne narodne kulture.

Ako se pa tovariš urednik sklicuje na Matične Zbornike, to še ne velja za tehnično terminologijo. Izključne slovenske terminologije za katerokoli panogo narodnega gospodarstva nimamo in najbrže tudi ne bomo imeli. Naj se glede tega tov. urednik informira pri slovenskih tehnikih; menda mu je tudi znana afera o slovenskem tehničnem slovarju.

Priznam, da se bo tekma z drugimi narodi odigrala v narodno-gospodarskem oziru, a preden je mogoče misliti na združitev kapitala, je treba ustvariti skupnost in združitev na kulturnem polju. Le potem kulturne skupnosti moremo priti do združitve kapitala. Dalje trdi tovariš, da se znanstvo lahko tiska tudi v hrvatskem jeziku. Dobro! S tem pa ravno cedira, kar hoče pobijati. Kakor hitro namreč prizna, da smemo pisati v hrvatskem jeziku, se izjavi za to, da sprejmemo hrvatski književni jezik. Slepomišiti v tem oziru ne smemo! Če pa pravi, da se znanstveni spisi celo lahko objavljajo v nemškem jeziku, s tem indirektno priznava upravičenost ponemčevanja onega kulturnega dela, s katerim edino moremo tekmovali z drugimi narodi.

Sicer pa ne bodimo otročji! Imejmo Slovenci še toliko učenjakov, ki pišejo nemški, ali se bomo mogli bahati s slovensko znanostjo? (Na ta način bi mogli morda celo Roseggerjeva dela prištevati slovenskim.) Stritar je vendarle naš, v kolikor je slovenski pisal. Kaj nam je n. pr. učeni pater Cigoj, ki piše nemške knjige, v kolikor piše nemški, kaj je Močnik in Vega? — Nadalje omenja Družbo sv. Mohorja, »ki je tukaj za popularno znanstvo in v sedanjih razmerah laglje vrši svojo nalogo kakor malokateri zavod tujega jezika«. Te naloge pa družba žalibog ne more vršiti, ali če jo, to stori v zelo neznamitni meri, ker še celo v beletrističnem oziru ne more podati ničesar velikega in životari v tem oziru že celo vrsto let! — Kar se tiče

trditve, da živimo kulturno komaj 80 let, ne pride v poštev, ako živimo tudi 3000 let. Vzemimo kak velik tuj narod in pokrajino, kjer prebiva le $1\frac{1}{4}$ milijona dotičnega naroda. Sumirajmo znanstvo, književnost tega delca, pa bomo videli uspehe. Izvzeti so seveda kulturni centri, za katere je delal ves narod, kakor Pariz, ali celo ves svet, kakor Rim. Mal narod je majhen in ostane majhen. — »Da smo pa narod druge vrste, ni kriv naš majhen jezik, ampak naše malo število, naša politična in gospodarska nemoč, krivo je mnogo tisto nepraktično filstvo...« Vprašal bi tov. urednika, kako more pojma »majhen jezik« in »majhno število« staviti v nasprotje, ko ju je vendar avtor pobijalnega članka identificiral. Vsled tega je ravno naš jezik majhen, ker ga govori malo število ljudi, to je tudi vzrok politične in gospodarske nemoči; s tem pa podere vse svoje poprejšnje trditve o možnosti samostojne kulture, ker smo vsled malega števila narod druge vrste. Baš radi tega pa je tudi potrebno, da se združimo s Hrvati ter pišemo en jezik. Tovariš pravi nadalje, da so nam razna filstva mnogo škodovala. Zato je pa ravno čas, da preidemo preko fraz o vzajemnosti in ujedinjenju, ki jih tudi tovariš urednik ponavlja, k odločnemu delu, kajti vprašanje modernega kulturnega življenja trka z neizprosno vehemenco na naša vrata, ravno sedaj je to vprašanje za nas življenskega pomena. — Po mnenju tov. urednika nimamo za pozabo jezika še najmanjših povodov ter se mu zdi ta čin tak, kakor da bi kdo začel slačiti srajco, mesto suknje. Kakor omenjeno je jezik glavni kulturni činitelj, in če se že poslužujem njegove primere, moramo sleči najprej suknjo, v našem slučaju pustiti jezik, potem bo šele mogoče govoriti o skupnem sistematičnem kulturnem delu, ki bi se edino tem potom moglo započeti.

Ako vlada glede vprašanja jezika nejasnost, se moramo pač potruditi, da se najprej tu ustvari jasnost.

Tov. urednik poudarja, da se najmanj da ukazati jezikovnemu razvoju, oziroma »nerazvoju«. Da se da tu »ukazati«, nam jasno kaže Pruska, kjer se je »ukazalo« celo proti volji ljudstva. Naivna je trditev, da naj govoré jezikoslovci o jeziku. Jezikoslovci nam bodo pač pokazali slovniško pravilnost oblik in to tudi dokazovali, ne bodo pa odgovarjali na vprašanje, ali je za obstoj oziroma boljšo bodočnost našega naroda potrebno sprejeti hrvatski jezik ali ne.

Zakaj ta polemika? Zato, ker je naše mnenje, da, če že kdo ni zadovoljen z argumentacijo dotičnega članka, naj one argumente pobija s krepkimi razlogi, ne pa daje samo duška srčnim čustvom. Da bodo v tem vprašanju odločala čustva,

to je pri naši narodni čudi sicer z veliko verjetnostjo pričakovati, toda ne domišljajmo si potem, da suha pamet odobrava naše početje. Rajši kar očitno izpovejmo: »Stat pro ratione voluntas!«

Več bogoslovcev.

Narte Velikonja:

V odgovor!

Primoran sem bil čitati zopet svoj zadnji članek v »Zori« in razžalostil me je tisti slovniški pogrešek: »Slovanski Přehled«, mesto »Slovanský Přehled«. Ne spominjam se, ali je bil tudi v rokopisu, na konceptu ga ni. To v popravek!

Bodimo prav mrzli in odgovorimo s pametnim presodkom na današnji članek. Da ne bodo trditve samo trditve, odgovarjam z vprašanji. Hočem namreč dvigniti par misli, ki so značilne za psihološko stran članka:

Ali je vplivala na ženije velika masa, da so postali ženiji?

Ali je cilj in življenska nujna potreba našega naroda, da producira enako število ženijev, kakor drugi narodi?

Ali vplivajo težke socialne razmere na nerazvoj ženijev?

Ali je smoter kulture, da se samostojno razvija in tekmuje in celo vpliva na druge kulturne narode?

Ali je sploh mogoča izključno slovenska znanstvena terminologija, ali sploh eksistira izključno znanstvena terminologija kateregakoli naroda?

Ali je pravo znanstvo nacionalnega ali internacionalnega značaja?

Ali je to ponemčevanje, če piše naš znanstvenik »makari« v nemškem jeziku?

Ali je isto: znati jezik ali ga pa izključno rabiti z mladih nog?

Ali ni ravno zato potrebno opozoriti na Družbo sv. Mohorja, ker »životari«, ker je tukaj in z njo nujna zahteva, da jo vpoštevamo?

Ali je sploh mogoča izključno slovenska, nemška itd. znanost, izključno slovenska, hrvatska itd. literatura? Ne vem, kaj si predstavljajo tovariši pri tem!

Tisto identificiranje mi je odkrilo res pogrešek, odgovarjati bi moral na oba pojma; da sem bil upravičen zapisati citirano mesto, govori »Zora« l. c. jasno in razločno:

»Književni jezik ni le sredstvo ali celo igrača za leposlovce, ampak v prvi vrsti velevažno občevalno

sredstvo, posoda kulture. Zato je razumljivo, da čuti najbolj naš znanstvenik in človek, ki se bavi s praktičnimi poklici, tesnobo našega **jezika!** (Podčrtano od mene.) Kako je tesno zvezal tovariš oba pojma, vidim sedaj. In sicer: »velevažno občevalno sredstvo, igrača (?) za leposlovce«. Človek naj razloči, zakaj znanstvenik čuti tesnobo! Odgovoril sem deloma zadnjič. Radi terminologije sledeče: Nimam prav nič proti temu, če terminologija novih ved gre skupen pot, prav nič, če tudi sedanje znanstvo stremlje skupaj, za ljudstvo kot tako je to irelevantno, vprašanje postane kočljivo, ko se tok dotakne ljudstva, ki mu je jezik še svetinja. To sém hotel poudariti, ko sem rekel, da nimamo še povodov za pozabo jezika. Sicer oglejmo stvar s stališča števila in geografične tesnobe jezika. Znanstveniki bi morali pisati izključno hrvaški (za naše ljudstvo sicer ne ostane nihče, ker bi se mu izneverile tudi narodne institucije, če bi bili konsekventni v svojih načrtih); knjige bi se razpečavale po Hrvaškem. (Tako misli tovariš.) Ali bi bilo s tem Slovencem ustrezno? Zopet težko vprašanje. Kdaj bi pa vlada dovolila jezik? Kadar bi znala vsaj večina hrvaški. V naših ljudskih šolah pa je predpisan slovenski, a l j u d s k a š o l a j e u r a d. Konsekvenco je tukaj težko zapisati, a laglje misliti. Na srednjih šolah bi šlo morda laglje, ker bi si dali fantje od četrte dalje dopovedati privatnim potom, kaj je potrebno. Vsekakor pa zaidemo v nebroj vprašanj, vedno pa nam zveni odgovor: pomoč je samo v močni politiki gospodarsko močnega, izobraženega ljudstva, pomoč je samo v kapitalu narodnih podjetnih sil, ki bi znale izrabiti prirodne sile in geografično lego naše in hrvaške zemlje, potem lahko pustimo jezik.

Ali pa je to tudi pedagoško in psihološko opravičeno, najprej reformirati jezikovno stran, »in das Blaue hinein« bi rekel Nemec?

»Naivno« sicer ni akademična beseda, pa! — jezikoslovci ne bodo odločevali o sprejetju hrvaščine, ampak ob popustu slovenščine bodo morali govoriti. Sicer se nam vsekakor obetajo potemtakem trije jeziki: slovenski narodni, hrvaški narodni, slovensko-hrvaški jezik znanstva in intelligence.

Ali drži pa dokaz s »Prusijo«? Manjka bistvo: bajonet!

Kar se pa tiče očitka »fraz« o vzajemnosti, si pač ne morem pomagati, če se mu zde podčrtane besede na strani 194., vrsta 20., fraze. Dokazal ni!

»Trditve, ki ničesar ne dokažejo.«

Vprašam samo, kaj bi moral še dokazati, dokler mi ni ovrgel trditve: »Pač govori mnogo proti temu. Zgodovina, že velik razvoj in psihologija jezika, zgodo-

vina in psihologija naroda, politično stališče, kulturne izrazito narodne institucije in urad!» (O. c. stran 194.) Dokazov je dolžan tovariš in ne jaz!

Tovariš trdi, da odgovarjajo čuvstva v članku, da ni mrzle pameti zraven. Isto trdim jaz o tovarišu in to dokažem na licu mesta:

Želja po moči, po bahaštvu, po večjem številu, po samostojni kulturi, po časti in slavi, po svetovnem vplivu naše literature, po ženijih imajo izvor v čuvstvenosti — potem jim sledi načrt razuma.

Tovariš se navdušuje za Hrvate! Bratje so! Kakor hitro priznam to, govori čuvstvo!

Razum bi rekel: Vzgojen sem v nemškem jeziku, bliže mi je nemštvo (le pripoznajmo to!), hrvaščine toliko ne znam kot nemščine, praktično mi je bolj pri roki — ergo? — To bi rekel razum brez čuvstva in ljubezni!

Mislím, da potem ni upravičena tista replika radi argumentacije, ker pač lahko operiram z istim sredstvom v isti zadevi! Ali pa ni upravičeno, da govori ljubezen kdaj in ne sam razum?

Naglo še to: Tovariš, oziroma tovariši grabijo za besede: »najsibo v francoskem, hrvaškem jeziku«. Dokazujejo iz tega, da sem priznal znanstveni hrvaški jezik in deducirajo iz tega naglo, da sem se s tem sam pobil. Stvar je taka: Znanstveni jezik je le del književnega jezika in je najmanj narodni, z znanstvom še oddaleč ni izčrpana narodova duša, raditega tudi ni tolikega pomena, kako se piše. Kvečjemu bi učenjaki, ki ne poznajo recimo dijalektne literature, trdili, da je na jugu samo en narod, ker je samo en znanstveni jezik. Tudi bi potem Slovenci dolgo, dolgo dobo pisali znanstvo samo za Hrvate, zato sem omenil družbo. Po mojem mnenju pa gre tukaj za jezik lepe knjige, kot živ organ izraza in narodnega mišljenja, tega ni mogoče takoj pozabiti. Od njega se znanstveni jezik uči prvih osnovnih pojmov. Razpravo napiše marsikateri Slovenec v tujem jeziku, vse drugo je leposlovno delo. S tega vidika pre-sojam predajo svojega jezika, tovariši! — To je n a š jezik! Ta jezik je že globoko v ljudstvu, je že del njegove kulture. Ker je (si licet) jezik »glavni kulturni činitelj« (meni sicer neumljivo, ali mislijo tovariši število ali jezik ali oboje; ugovarjati bi se dalo pa obema pojmom), se ne smemo kar tebiničmeninič in vse brez načrta komu predati. Pomisliti moramo: v nevarnosti smo, da izgubimo Slovenci na potu k Hrvatom razen vseh drugih izgub tudi vsaj dva roda. Ne intelligence, »ker inteligenca,« tako približno pravi »Preporod«, »ni naša, ni slovenska,« izgubi-

mo pa dva roda ljudstva in to bi morda čut hlapčevstva še bolj vtisnilo v narodno čuvstvo. Ne trdim ničesar, stvar je vredna premisleka. Kdo pa garantira (da poudarim, kar se je že poudarjalo tekom časa), da s tem narodnim pokretom na vzhod ne pustimo in moramo pustiti Nemca do Adrije za hrbtom, da izgubimo Trst kot izključno slovensko privlačno točko, ki se mora ojačiti z našim narodnim kapitalom in ne s Hrvati? Bratstvo je lepa reč, meni je bila moč naroda že davna, davna želja, ko sem se še jezil na Turke, a ne verujem, da bi popustitev jezika imelo posledico tudi izpreobrnjenje naroda, imelo take posledice, da bi se res ne čutili Slovenci več Slovence; potrebna bi bila tukaj velika momentana pozaba. Da bi še k sedanjima centruma — Ljubljana, Zagreb, prišel tretji nov in stara v pokoj, tega si ne morem misliti, četudi nisem konservativen in verujem v razvoj. Verujem tudi v vzgojo, zato ne rečem drugega, kakor: učimo se jezika, to nam ne škodi, **budimo zavest jugoslovanstva v narodu**, to nič ne škodi, računajmo, da smo ljudje, to bi Hrvatom v njih nekdanji politiki ne bilo škodilo, zato bodimo pri stvari oprezn!

Visokošolski vestnik

Knjige za S. D. Z. Prosimo ponovno one tovariše, ki imajo knjige, katerih ne rabijo več ali jih vsaj lahko pogrešajo, in one, katerim je dana priložnost prositi par književnih izvodov leposlovne ali znanstvene vsebine pri tem in onem gospodu, da pošljejo vse te knjige na naslov: Dore Masič, stud. iur., Ljubljana, Vrhovčeva ulica št. 11.

Slov. kat. akad. tehn. društvo »Danica« šteje v letnem tečaju 1913 63 rednih članov. V društvu deluje šest klubov: pevski, telovadni, medicinski, abstinenčni ter češki in hrvaški. Na dveh prijateljskih večerih je predaval tov. Kovačič iz bratskega društva »Hrvatske« o zgodovini hrvaške politike od 1790 do 1867. Ti predavanji sta začetek serije predavanj o hrvaški zgodovini in pravu, ki so nam jih obljubili tovariši iz »Hrvatske« in ki bodo brezdvomno mnogo pripomogla k medsebojnemu spoznavanju in zblizanju. V nedeljo, 18. maja, se je društvo po zastopnikih udeležilo sv. maše v češki cerkvi o priliki dveletnega jubileja bratskega društva »Lipe«, naslednji torek pa slavnostnega večera v hotelu »Zur Post«, na katerem je sodeloval tudi naš pevski klub. V nedeljo, 25. maja, se je društvo korporativno udeležilo procesije sv. Rešnjega Telesa v poljski cerkvi. — Odbor za 38. društveni tečaj se je sestavil sle-

deče: phil. Franc Koblar, predsednik; phil. Ivan Prijatelj, podpredsednik; phil. Silvester Kranjec, tajnik; iur. Albin Stelè, blagajnik; gdč. phil. Angela Piskernik, arhivarka; iur. Drago Flerin, gospodar; phil. Vinko Tavčar, 1. knjižničar; phil. Franc Markič, 2. knjižničar; vet. Leopold Hribar, zapisnikar. Revizorji: med. Ivan Jenšterle, iur. Adolf Dostal, vet. Filip Kulterer.

Potovalna listina S. D. Z. je dotiskana in se razpošilja. Tovariši, ki so jo že plačali, jo dobe pri poverjeniku. Opozarjamo one tovariše, ki si je še niso naročili, da to brzo store. Letos se je namreč tiskala v manjšem številu in lahko je mogoče, da se temu ali onemu ne bo moglo postreči, ker se je prepozno oglasil. Zato naj nihče ne odlašaja. Listina se dobi za 50 vrn. pri Slov. dijaški zvezi v Ljubljani. Denar se mora poslati pri naročitvi. (Plača se lahko tudi v znamkah.) Želeti je, da ima potovalno listino, ki služi obenem kot legitimacija, vsak naš dijak.

J. Ž.

Srednješolski vestnik

Dopolnilni izpit za enoletno prostovoljstvo. Tovarišem je znano, da imajo pravico do enoletnega prostovoljstva poleg absolventov srednje šole tudi oni, ki so kot redni javni učenci dovršili šest letnikov srednje šole (gimnazije, realke), dva letnika srednje šole za umetnost, tehniko itd. ali dva letnika učiteljska in napravili do 1. oktobra asentnega leta z uspehom dop. izpit pred posebno voj. komisijo. Ker se bliža konec šolskega leta in bo ta ali oni primoran delati dopolnilni izpit, podajem nekoliko informativnih podatkov, ki bodo marsikomu dobro služili. Kdor je bil potrjen v šestem razredu ali misli, da bo potrjen, a nima pravice do enoletnega prostovoljstva, dokler ne naredi dopolnilnega (prej inteligentnega) izpita, se obrne na korno poveljstvo v Gradcu s sledečo prošnjo:

Ivan Jankovič.

Ergänzungsprüfung zum Einjährig-Freiwilligen.

An

das k. und k. 3. Korpskommando

in

Graz.

Laibach, am 15. Juli 1913.

Ich bitte auf Grund des angeschlossenen Zeugnisses über die Absolvierung der sechsten Klasse des k. k. II. Staatsgymnasiums in Laibach um Zulassung zur Ergänzungsprüfung für den Einjährig-Freiwilligen-Dienst und um Einberufung zum nächsten Prüfungstermin an die Infanteriekadettenschule in Marburg.

Die Prüfung wünsche ich in deutscher Sprache abzulegen, als zweite Sprache wähle ich slowenisch.

Mein Taufschein und der Identitätsschein liegen bei.

Ivan Jankovič,

3 Beilagen.

wohnhalt in Laibach, Poljanska cesta 34.

Prošnji, ki se mora spisati v primerni obliki, prilože:

- a) oni, ki hočejo delati izpit pred nabornim časom, krstni in rojstni list in od politične oblasti izdani identitetni izkaz;
- b) oni, ki so bili pri naboru potrjeni, namenjenico, in c) vsi zadnje šolsko izpričevalo. Prošnjo se mora poslati na korno poveljstvo vsaj osem dni pred začetkom izpitov. Ti se vrše redno vsako leto meseca marca, maja, decembra in 21. septembra; če je ta dan praznik, se začno izpiti drugi dan. Jezike in matematiko se dela pismeno in ustmeno, ostale predmete samo ustmeno. Za pismeno nalogo v glavnem jeziku so določene štiri ure, za matematiko in drugi jezik tri ure. Pri drugem jeziku se sme uporabljati slovarje, dočim so pri pismeni nalogi glavnega jezika prepovedani kakršnikoli pomočki. Logaritmične tabele se seveda smejo uporabljati. Ustmena skušnja se vrši drugi dan po pismeni in obsega sedem predmetov. Redi za posamezne predmete so: prav dobro, dobro, zadostno in nezadostno. Sposoben je le tisti, ki ima v vseh predmetih najmanj zadostno. Ponavlja se lahko že pri prihodnjem terminu.

Predmeti dopolnilnega izpita so:

Jeziki, geografija, zgodovina, naravoslovje, fizika, kemija in matematika. Izpit se dela v onem jeziku, ki je kot učni jezik vpeljan na javnih srednjih šolah in ki si ga izvoli prosilec sam. Zahteve v posameznih predmetih: Jeziki: slovnična in stilistična pravilnost, gotovost v porabi pismenega in ustmenega jezika, karakterizacija najznačilnejših pravil proze in poetike, znanje novejša literature na podlagi čitanja glavnih del. Kot drugi jezik se lahko izvoli tudi francoski, angleški ali latinski. Pri slednjem je treba predstavljati rimske klasike, posebno prozaike (Cezar, Livij, Cicero, Tacitus) na podlagi natančnega znanja latinske slovnice. Poznanje rimske literature v glavnih potezah.

Geografija: glavni pojmi matematične, topografične in politične evropske geografije, natančno znanje geografičnih razmer v naši monarhiji, za nas posebno razmere v tostranski polovici, glavne geografične razmere v ostalih delih zemlje, geografično skiciranje po spominu: oblika evropskih držav, tek večjih rek, glavne smeri pogorij, lega važnih krajev. Zgodovina: splošna zgodovina o glavnih dogodkih novejšega časa, kulturna zgodovina, natančno znanje avstro-ogrske zgodovine, za nas znanje tostranske polovice. Naravoslovje: Pregled živalskih in rastlinskih vrst na podlagi dejstev iz anatomije, fiziologije in morfologije, oblike in lastnosti važnejših rudnin in geologija v glavnih obrisih. Fizika: Pojmovanje najvažnejših naravnih pojavov, posebno jasno razumevanje izkustvenega dela; matematično dokazovanje, reducirano na minimum. Kemija: pojmovanje kemičnih zakonov,

poznanje glavnih prvin in spojin, njihov pomen za naravo in industrijo. Matematika: aritmetika in algebra do enačb (inkluzive) druge stopnje z eno neznanko, aritmetične in geometrične progresije, geometrija, ravna trigonometrija in glavne lastnosti stožcovih prereznih črt.

Navedel sem zahteve pri posameznih predmetih zato, ker vem, da je vsak vesel, če ve natančno, v kakem obsegu se vrši dopolnilni izpit in kaj se mu je treba učiti bolj, kaj manj. Izpit ni težak, naredi ga lahko vsak šestošolec, ki ima le količkaj dobre volje in energije. Počitnic seveda ne sme prespati, nekoliko se mu je že treba potruditi. Najugodnejši termin je 21. september. Kdor je potrjen, a ne napravi do 1. oktobra izpit, mora služiti dve leti. Kdor bi želel še podrobnejših informacij tekom počitnic, se lahko obrne na: Ivan Žgur-ja, stud. med. vet., Podraga, p. Št. Vid pri Vipavi, Kranjsko. (Znamka za odgovor.)

J. Žgur.

Letošnji sestanek slov. kat. nar. abiturientov se vrši dne 3. avgusta v Logatcu. Spored naznanimo v prihodnji številki.

Socialni vestnik

Kapitel o »Preporodu«. Že ob prvi številki bi bilo potreba nastopiti proti listu, ki operira s tako natančnim preračunjenjem, s frazami, da bi razdražil in navdušil mase za utopije. Niti računali nismo z listom in ga še sedaj ne smatramo vrednega polemike v »Zori«, samo nekaj nam teži srce: to je tisto slepomišenje z narodnimi ideali in čuvstvi, opozoriti bi hoteli, da računi »Preporod« samo slepo in brezbarvno vplivati na mase, slepo vplivati na slabiče in vse to pod moderno krinko jugoslovanstva. Kaj je in kakšno bodi to jugoslovanstvo, mu ni še jasno; to ne služi njemu, dovolj mu je samo brezbarvna demagogija širne, nerazsodne mase mladine in kdor nima z njim simpatije, je »sovražnik domovine«. Ne bi o listu pisali, da niso nanj naročeni srednješolci, ne bi ga omenili niti, če bi ga ne pisali politični poetje — politika pa poezija sta se vendar skregali še pred prvim prepirom v Olimpu. Nam ni odgovoren državni pravdnik za listovo vsebino, odgovorni smo samo svoji vesti in veliki odgovornosti radi greha molčečnosti in zato naj sledi dosloven prepis recenzije lista, ki ga je priobčil dr. Henrik Tuma v »Naših Zapiskih«, stran 134 in naslednji (št. 5.—6.): »V skromni obliki dijaškega gibanja, v še skromnejšem glasilu proglasila je mladina: »Ideja jugoslovanstva je tako jasna in za Slovence je edino zveličavna!« — »Ni je še bilo ideje, kar živi slovenski narod, koje podlaga bi bila etično tako nebeško čista, koje vsebina in cilj bi bili tako visoki, tako gigantski, kakor je

ideja jugoslovanskega nacionalizma.« Kakor sta se združili Italija in Nemčija, tako se bodo v bodočnosti združili vsi Jugoslovani od Triglava do Olimpa i Carigrada, razvoja ni mogoče ustaviti!« To je velika želja slovenske mladine, in kdo ji sme zameriti, da tako želi? In vendar nosi ta »Preporod« vsa znamenja drobnega gibanja, znamenja zapuščenosti in brezmočnosti naše mladine. Nikjer v vsem gibanju realne misli, le neznanško hrepenenje, samo cankarstvo. »Mladina je čutila tvoje besede, Cankar. Mati suženjskega naroda je rodila sina, ki se je začutil, zapisal na svoj življenski prapor: boj — upor brez kompromisa vsemu, kar se danes imenuje slovenski značaj (hlapčevstvo). Kolikor podkev je bilo kovanih v kovačnicah, vse so se vgrezale v nas, kolikor kopit je zraslo na konjskih nogah, vsa so stopala na nas.« »Slovenec, čutiš to hrepenenje? Ne plaši se pošasti po otročje — še tisto malce zdravega jedra, ki si ga ohranil, — čut ponižnosti, pohlevnosti in svete vdanoosti nam je tako prešel v meso in kri, da smo postali nezmožni za idejo, ki nam bi prinesla samostojnost, svobodo in moč razmaha. Lastna inteligenca je primorana varati dušo narodovo, vzgojevati jo v tujem duhu, vladati nad njo s tujimi paragrafi.« Iz te nizkote kličejo: »Vstani, mlad junak, poln ljubezni in sovraštva: Alelujah! Jugoslovan je vstal iz groba, da prične vršiti svojo misijo, da smo sinovi ene matere, ki koprni po objektu svojih dragih. Kralj, Vojska, Narod, Srbija! Pri Kumanovem je bila poleg turške vojske poteptana solzavost, desperaterstvo in cinizem. Pri Kumanovem so se Srbi zavedli, da jim ne pristoja kosmopolitizem, kultura in civilizacija zapadne Evrope! Srečna ona, ki ima Kosovo, ki ozdravlja bolne, obuja mrtve, prepodaja, oživlja! Demokracija, besna in največja demokracija je dala Srbiji narod, ki ve, da živi in zakaj živi. Kralj Peter ni Sila, tudi ni Ročno Pismo, ni Bajonet, on je Suverena Volja Naroda.« — Ko človek čita ob velikih realnih balkanskih dogodkih take vzklike in neumljive fraze naše mladine, zaveda se šele, kako ni zrela za preporod. Zmedenost in nejasnost, cankarsko neskončno hrepenenje in upiranje proti realnemu življenju — volere senza potere!« — Tako »Naši Zapiski«. »Z nami bodo vsi oni, v katerih je večna sila in zahteva po boljšem, lepšem. Z nami bodo vsi močni ljudje, ljudje z vero vase, z vero na svoj uspeh. Z nami bodo vsi tisti, ki so razumeli našo dobo in njeno nalogo!« (Citat iz »Preporoda«. »Naši Zapiski« dalje spodaj.) »Tu šele,« pripominja dr. Tuma, »se je eden iz mladine dotaknil strune, ki zveni razločno. Preporod nastopi med nami le, ako se poro-dimo iz realnih tal, ako poznamo preteklost in

sedanjost in iz njih sklepamo na smeri bodočnosti, in iz tega stavimo svoje naloge. Preporod se je začel v naši mladini polne cankarskega hrepenenja brez tal, brez poti in brez ciljev. In to ni preporod. Reakcija na tako brezkončno hrepenenje mladine je bila povsod in bo tudi pri nas resignacija in cinizem. Tudi današnje predstavitelje narodno-napredne stranke je vodilo nekdanje brezciljno hrepenenje, nesposobne za realne naloge. Radi tega jim gre danes očitane — cinizma. Končni uspeh preporodovcev in meglenega cankarstva pa ne more biti drugačen. Zato ne moremo biti veseli tacega preporoda.« »Naši učitelji so Nemci, govore sicer slovenski in šnopsarijo na narodnih veselicah, toda so kljub vsemu temu Nemci,« očita »Preporod«. Dr. Tuma odgovarja: »Tudi profesorji, katerim je izročena vzgoja naše mladine, bili so svojčas navdušeni Slovani in Jugoslovani, takrat, ko so stradali na Dunaju. A vse to navdušenje bilo je izraz hrepenenja, s katerim so hoteli premagati odurno dijaško življenje, premagati dušeči vpliv tuje germanške kulture. Nikdo od njih ni segel po zgodovini lastnega naroda, nikdo od njih si ni ogledal prirode balkanskega polotoka, Posavja in Podmavlja, nikdo od njih se ni zbratil z jugoslovansko mladino v delu in spoznanju lastnih tal in lastnih sil.« »Preporodu so le ena tla,« pravi enajsta vrsta na strani 136, »in to so tla spoznanje lastne zemlje, lastnega ljudstva, krepitev lastnega telesa. Dokler te predpodlage ne bo, je ves preporod, vse jugoslovanstvo prazna fraza, ki odmika najboljše naše moči od resnega intenzivnega dela. Lotite se študij zgodovine Blgarov, Srbov, Hrvatov in Slovencev, preučite gibanje uraloaltajskih narodov, ki so med nami ustvarili prve državne skupine, turško vojaško silo, ki je od juga gori preplavila slovanska plemena, učite in čistite svoj lastni jezik, krasote srbsko-blgarske narodne pesmi, **pripravite se za tehnike trgovce in agronome, ki bodo s svojim znanjem zanašali plodnih moči na osvobojeno srbsko-blgarsko zemljo, pa lahko vzkliknemo: to je preporod slovenskega ljudstva, to je predpogoj vstajenja Jugoslovanstva.**« (Drugič podčrtal jaz.) Zakaj sem citiral te odlomke? Zato, ker prihaja spis od strani, kjer bi ob zmešanih pojmihi med ljudstvom najlažje ribarili za socialno demokracijo, zato, ker bi se meni celo lahko očitalo hofratovstvo, kakor se je nekomu zgodilo to v zasebni družbi, ker je govoril proti »Preporodu«. Dr. M. Tuma pa je tega očitka menda prost. Kot pripombo na zadnji članek v »Zori« »Narod en miniature« naj citiram misel, ki jo je napisal Abditus na strani 139. 10. letnika v »Naših Zapiskih«: »Jugoslovanska narodna ideja ne pridobi nič in ne izgubi nič, ako ji Slovenci žrtvujemo svojo narodno

individualnost, svojo težko priborjeno kulturo — svoj književni jezik. Pač pa mora ideja jugoslovanske vzajemnosti mnogo pridobiti, ako svojo narodno individualnost še utrdimo in ukrepimo, da postanemo močni dovolj, dovršiti stavbo svoje svobode in bodočnosti.«

N. V.

Kultura in verstvo

Katoliški shod. Skupno dijaško zborovanje se vrši v soboto, 23. avgusta, s štirimi referati z glavnimi temati o razmerju katoliškega dijaka do katolicizma, narodnoobrambnega dela, ljudske izobrazbe in do znanstva. Dva referata dopoldne, dva popoldne. Referati bodo omejeni na približno pol ure, da bo mogla vsakemu referatu slediti primerna debata. V svrhu njene stvarnosti in preglednosti se bodo v prihodnji številki »Zore« objavili načrti referatov in iz njih povzete resolucije. Zvečer je komerz S. D. Z. V ponedeljek, 25. avgusta, popoldne ima S. D. Z. svoj redni občni zbor. Tovariši, ki imajo kake želje ali predloge za dnevni red oziroma raznoterosti, naj iste javijo odboru. Želimo namreč, da se vse kritikovanje, nerganje in obiranje enkrat reši v stvarni debati. V torek dopoldne zboruje organizacijska sekcija pod vodstvom »Zarje« in popoldne literarna sekcija pod vodstvom »Danice«.

Beseda o počitniškem delu. Med sredstvi ljudske izobrazbe zavzemajo predavanja v nekem oziru najodličnejše mesto. Kakor je namreč z ene strani res, da je sama teorija mrtva in dolgočasna, tako tudi ni dvoma z druge strani, da sama praksa človeka poplitvi in da taka ekskluzivnost odvzame njegovemu delu specifično vrednost in tako vrže celega človeka iz ravnotežja. Zato morata biti praksa in teorija vedno v pravem razmerju zastopani v vsakem podjetju, ki ne računa na zgolj trenoten uspeh, ampak zida za bodočnost. Kar je tukaj rečeno na splošno, pa velja v isti meri o kulturnem delu med narodom. Toda ne mislim danes privleči na dan stare kontroverze, kako ustvariti ravnesje med organizatoričnim in znanstvenim delom našega razumništva, da ne bo domovina škode trpela — o tem bi bilo težko povedati še kaj zanimivega — v mislih imam našo organizacijo, v kolikor se tiče ljudstva samega. Hočem reči, da ne zadostuje samo telovadba in predstave in petje, ne zadostujejo samo zadruga in društva in knjižnice, ampak potreba je vzporedno z izpopolnjevanjem vseh organizacijskih naprav gledati na to, da jih bo ljudstvo vedno bolj umevalo, vedno bolj ljubilo, vedno intenzivneje živelo v njih in z njimi.

Le ako na ta način vse te naprave postanejo resnična narodna last, šele tedaj jih bomo smeli imenovati integralen del svoje kulture, dotlej pa so in ostanejo samo »oblak, ki je mimo šel«, utrinek, ki je zažarel iz daljave, pa bo pravtako hitro ugasnil na drugi strani neba. Jaz se močno čudim kratkovidnosti tistih, ki mislijo v preproščini svoji, da smo Slovenci že na konju, in bi že radi legli na medvedovo kožo. Naj bi taki pseudo-idealisti odprli oči in videli bi, da to, kar je dosedaj doseženo, še daleko ni zasigurano. To pa, kar je še treba doseči, je zanje najbrže sploh transcendentno, zato ne bom govoril o tem, za danes zadostuj to, kar se da otipati. 1. Najprej najvažnejše: zadružništvo. Naša zadružna (zlasti kreditna) organizacija stoji zelo visoko, tako visoko, da se že močno čuti najhujši nedostatek: pomanjkanje razumevanja te organizacije. Ljudstvo se je sicer pridno poslužuje, premalo pa pozna dalekosežnost zadružne ideje, premalo pozna tudi tehnično stran zadružnega poslovanja. Vse delo sloni na načelniku oziroma tajniku, on je navadno edini pod farnim zvonom, ki ima o stvari kolikortoliko jasne pojme; ljudstvo pa prihaja v posojilnico in odhaja iz nje kakor na pošti ali v štacuni, ne, še slabše, v štacuni pazi na svoj interes, v posojilnici pa reče: »Naj napravijo po svoji previdnosti.« Ne, dragi čitatelj, ne bom slikal nadalje. Če hočeš spoznati, prilike imaš dovolj. Zadostuje, da sem te opomnil. — 2. Naša narodno-obrambna organizacija trpi na isti bolezni. Ljudstvo po večini nima zmisla zanjo. In vendar je njeno načelo, da hoče koreniniti v ljudstvu in v njem samem buditi odporno silo, v njem samem tudi iskati gmotna sredstva, da izpelje svoje načrte na meji. Sedaj pa pojte v eno faro na Kranjskem in stopite h kmetu pa ga vprašajte, kaj misli o »Slovenski Straži.« — 3. Kakšno stališče zavzema naše preprosto, predvsem kmečko ljudstvo nasproti problemu slovensko-hrvaške vzajemnosti? Ako odgrnemo zagrinjalo javne fraze, ki je tudi kmetu dobro znana, ki pa njegovih nazorov ne more izprevreči, bomo videli čudno sliko, katere pa ne bom na tem mestu razmotrival; saj je itak le predobro znana. — Ker je tri popolno število, zato bodi dovolj za enkrat. Pokazati sem le hotel, kako neizmerno veliko dela še čaka delavcev. Treba je naše organizacije dvigniti na višjo potenco, treba je po njih samih vzgajati ljudstvo na višjo kulturno stopnjo v gospodarskem, narodnem in političnem oziru. Vsemu temu pa duhovščina sama ne more kaj, učiteljstvo je našemu gibanju izvečine nasprotno, naj torej dijaštvo ne pozabi na svojo dolžnost. In ali ni za dijaka najprimernejši način dela za ljudstvo ravno predavanje? Ne predavajte pa o katakombah sv. Priscile ali o bojih Karla Velikega s Saksonci

ali o polarni ekspediciji: predavajte o tem, kar neposredno in globoko posega v življenje ljudstva samega, potem ne boste pisali s kolom v vodo. — Še eno za ocvirek. Ljudstvu dobro predavati je težko. Največji sovražniki kulturnega napredka so vsevedneži, ki sipljejo žveplo med mase. Če se torej ne misliš resno lotiti svoje naloge, pusti raje vse skupaj in pojdi v gostilno zabavljat čez domovino. Bolje bo tako, če ne zate, pa vsaj za narod.

A. K.

Duhovne vaje. Takoj po kat. shodu se vrše v Ljubljani pri preč. oo. jezuitih duh. vaje za akademike. Priglase sprejema Slov. dijaška zveza v Ljubljani.

Listnica uredništva

Listnica uredništva. Tovariši naj oprostite, mnogo rokopisov je izostalo, ker ni prostora dovolj. »Vse po vrsti, kakor hiše v Trsti!« je rekel moj stric, ko me je lasal najprvo, potem pa uhljal. Seveda naj tovariši še pošljejo, in sicer za julijevo številko vsaj do 30. junija, ker potem ni gotovo, če sem še na Dunaju. Srednješolci se pa naj pridno oglasijo za Lep. Pril. Ocene so morale radi nujnega gradiva izostati, pa prihodnjič!

LEPOSLOVNA PRILOGA

P. Adolf pl. Doß — Mirov:

Čas.

Cena večnosti je čas.

V času le najdemo Boga, torej ima čas božjo vrednost. Zakaj čas je življenje in življenje je dejanje. In dejanja so merodajna za tehnično večnosti.

Dragocen je čas, ki objema, kot lup jedro, večnost, Boga samega.

Čas je most, ki se spenja za te iz nič v večnost, skozi čas vstopiš v večnost.

Čas je milost, največja milost, ker je pogo j za vsako milost. Daj prokletemu čas — in rešen je, daj blaženemu nebeški čas — in dvigne se prestol njegov.

A čas je iz določenih časov: leta so v njem, meseci, tedni, dnevi, ure, minute, trenutki . . .

Čas je drag, torej so ure dragocene, so trenutki dragoceni. Dragocen je današnji dan, ta ura, — ta trenutek, ki zdaj beži. Zakaj, iz takih trenutkov sestoji čas, kakor tvori zlata prah grebo zlata.

Ni prihodnji trenutek dragocen za te — ker ga moraš šele imeti; tudi pretekli ne — utonil je za vedno; s e d a n j i trenutek je tvoj: njega zgrabi, on je tu; tega lahkó, tega m o r a š izkoristiti: on je tvoj čas.

Čas preteklosti — čas pravice, čas prihodnosti — čas previdnosti. Sedanjost, ona je čas usmiljenja!

Čas: tako dragocen in odločiven, zakaj bežiš tako hitro, da te ne opazim?

Moje oko vpiram v tebe, a že te ni več v hipu, ko sem mislil, da te držim. Že je sedanjost postala preteklost; prihodnost je sedanjost. V sedanjosti se združita preteklost in prihodnost.

Na reko gledaš: val, ki si ga objel z očmi, je izginil, drugi je tam. Izpodrinil ga je: nič trdnega, nič stalnega.

Glej, ta kratka leta, drvi jo naprej in jaz hodim pot, na katerem se ne vrnem več.

Naši dnevi tu na zemlji so kot sence.

Kakor roža vzbrsti človek in beži kot senca.

Kaj je naše življenje? Dim, ki ga gledamo za hip, a ga že ni več.

Kakor senca je naše življenje in kakor brzi sel, ki drvi mimo; in kakor ladja, ki hiti po širokem morju, a brazde se za njo kmalu umirijo; in kakor ptica, ki ne pusti sledu v zraku; in kakor puščica, za hip v zraku, v solncu, da izgine za vedno.

In tako tonejo naši dnevi, ure naše in naši trenutki brez sledu v ocean večnosti.

Uvene mladost, kdaj sem bil dete, deček kdaj? Mladeniška leta, kam bežite? Vedno močnejše se vzpenja na me val časa, viharneje

pljuskajo valovi: vedno bliže oceanu. In tu je morje, preden si spregledal.

»Čas, čas, ustavi se!«

Zaman zamre obupen klic v burnem valovanju, zaman.

»Vrni se, izgubljeni čas!« — Brezupen klic: ne vrnejo se valčki na širnem oceanu.

O, deška leta, veselja polna in miru: vrnite se! — Zaman.

O, mladeniška leta: ko so mi ukradli nedolžnost: vrnite se! — Zaman.

O, doba mladosti: ko sem zamudil veliki dan, zapravil najboljše moči: vrnite se! — Zaman.

Zaigrani trenutki, brez cilja prodani trenutki, izgubljeni za me, izgubljeni za večnost: vrnite se! — Zaman.

Od greha oskrunjeni trenutki: vrnite se! — Zaman.

Jesen mojega življenja, ki gre že zimi, noči v obraz: bodi pomlad!

Uveli listi, od slane pomorjeni: vzbrstite! — Zaman. Zaman.

Stezo hodim, kjer ni povratka! Ker ne le sebe vali čas v brezkončnost, jaz sam sem čas, jaz sam plavam v njegovih valovih. Kam?

Le eden stoji mirno in večno: On, ki je ustvaril čas, ustvaril nas: Bog, Večni, Neizpremenljivi.

Pri Njem čas stoji v tem vrvenju in pehanju. Se hočeš ustaviti? — Okleni se — Boga!

Tedaj bo čas drvel mimo, ne bo se te dotaknil. Kar pograbi, je le zemeljsko na tebi, ki ni namenjeno za večnost. Najboljše si shranil!

Sin moj! Drži čas, ceni ga, varuj ga!

Morda, morda kmalu ne bo več časa za te. Ne ogoljufaj dneva, ki ti je dan za večnost. Zakaj, kakor trava je človek: zjutraj cvete in poganja, zvečer jo pokose in usahne. (Ps. 89., 6.)

S. Volgin:

Trdi koraki.

Kaj praporov nocoj vihra!
Apostoli so jih razvili
in dvignili jih do neba
in so molče pojoč sklenili:

Mi tilnika ne klanjamo
veselju ne in ne bolesi
ter zroči v daljni cilj, gremó
nasproti zarji — novi cesti.

Pa le naj vihre vijejo,
buči naj grom, hrumé vetrovi,
nam silne luči sijejo,
v njih žaru padajo domovi.

In so prepevali in šli ...
In roke so srce sejale ...
Za njimi pa so iz krvi
semena klila, góre vstale.

A. B.

Dve poletni.

I.

Solnce na nebu,
poldan goreč,
deklica v žitu,
nagelj rdeč

v laskih skodranih
ji krvavi,
Oj, kak po žilah
silno kipi

mlado življenje,
mlade moči
silijo v lica,
v jasne oči,

sili jo v polje
do lepih deklet,
vriskat, prepevat in
ljubit in žet,

saj je poletje,
saj smo mladi,
solnce na nebu
žarko gori

in prepelica
poje sred žit,
sivček škrjanček
v travici skrit.

Zdravo, ljubezen,
zlata mladost,
njivica, polje,
širna prostost!

II.

Žito zlato, v žitu klas,
v žitu maki vriskajoči:
Zdravo, oj, poletni čas,
zdravo, dnevi vroči!

Pada žito pod koso,
brušeno, blestečo,
svetlosinje je nebo
pa mi siplje srečo.

Zdravo, oj, poletni čas!
Res si mi po godi:
Dekle, maki, žitni klas —
Bože, zdaj pa sodi!

A. B.

Jaz ljubim . . .

Jaz ljubim pomladne večere,
ko zarja skoz gaje žari,
iz parkov cvetočih opojno
aroma kipi.

In tebe v naročju, o dekle,
in biserni smeh,
kot pene srebrne
cveti ti v prelestnih očeh.

Jaz ljubim moč mlado, kipečo,
ki v žile zaganja kri
in silno, svobodno življenje,
ki v poljih z viharji buči!

S. Volgin:

Sobojevniku.

Ne boj se! Nosi luč in mrak,
demon naj bo sopotnik tvoj
in drzen bodi tvoj korak,
če kdo pozval te je na boj!

Ne skrivaj, če je v duši noč!
Pred tolpo stopi razigran,
zavriskaj mračno pesem v dan!
Umri zaničevan: pojoč!...

S. Volgin:

Nočna melodija.

»Kivi?! Govori, kaj želiš
pri meni v mrtvi noči,
zakaj iz spanja me budiš
v minuti sanjajoči?«

Nikogar naokrog. Molči
soseščina, ovita
v temó. In v duši se budi
bolest, pred svetom skrita ...

Dolenjčev Cene:

Pesem maja.

Mi pač jih ne čujemo
zdaj še zvonov —
bajé za gorami
mrličem pojo ...

A zdaj je pomlad,
srca vriskajo v maj.
Morda se še srečamo
tudi z zvonovi kedaj.

Dolenjčev Cene:

Pesem volkov.

Naša pesem je: dajte nam vsakdanji kruh!
Tako kakor grejo hajduki na rop,
tako za to pesmijo gre ves naš trop,
glejte, mi smo si bratje vsi!

Ne delimo si host, ne delimo ravní,
koder eden drvi, tam drvimo vsi
in vživamo vsi ali stradamo vsi
in tulimo vsi si povelja za krok.

Med nami je zakon močan in strog:
Kedó je bolan in ne more na rop,
tisti je svojim tovarišem rob,
tisočim — vsak mu pripravi svoj grob.

In kdor si najzadnji obližne kri
raz robec, se mu prav takisto zgodi ...
Vzajemno tuleč gremo siti od tod,
dokler ne omaga kdo drugi na pot!

